

ДЕКАДА СРПСКОГ ВАТЕРПОЛА

Зоран Братуша

Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду, Србија

Сажетак

Колевка ватерпола је Британско острво. Колоквијали назив „фудбал у води“, врло брзо, прихватају у многим земљама и њиховим системима спорта. Усвајањем првих правила (1929) долази до интензивнијег развоја технике и тактике, као и продубљења философије саме игре. Важан чинилац развоја је оснивање и рад Међународне пливачке федерације (FINA, 1908) и њеног одбора за ватерполо (1929), као и афирмација кроз програм олимпијских игара (Париз, 1900), европских (Будимпешта 1926) и светских првенстава (Београд 1973). Ватерполо се на простору Србије појавио почетком прошлог века, када су сомборски студенти који су студирали у Будимпешти “пренели” смисао и драж ове игре у Србију. Студенти - играчи Сомборског спортског друштва победили су на првом државном првенству Краљевине Југославије у ватерполу одржаном на Бледу (1921). Примат врло преузимају клубови са мора, пре свих дубровачки Југ, а од шездесетих година прошлог века и клубови из континенталног дела СФРЈ, пре свих Партизан и Младост. За развој ватерпола на простору СФРЈ значајну улогу одиграла је ватерполо организација која је створила услове за развој „Југословенске школе ватерпола“. Успеси репрезентације и клубова, остварени током периода СФРЈ, настављени су и у данашњој Србији, Црној Гори, Хрватској. Државна независност Републике Србије (2006) није утицала на пад репрезентативних резултата. Тимови Ватерполо савеза Србије, у периоду од 2006. до 2016. године постигли су изузетне спортске успехе, и данас, на крају 2020, сениорска селекција Србија је најбоља на листи националних селекција која води FINA. Предмет овог рада је „Златна декада српског ватерпола“ (2006-2016). Циљ рада је анализа чинилаца за које се цени да су имали утицај на развој ватерполо игре, пре свега, то су играчи - њихова надареност и труд, тренери, ефикасна национална организација, спортски функционери, наука и научни метод...који сви заједно, подстичу усавршавање и развој ватерполо игре кроз специфичан допринос - етос играча Србије.

Кључне речи: ВАТЕРПОЛО / РАЗВОЈ / ЈУГОСЛАВИЈА / СРБИЈА /

ВАТЕРПОЛО – ОТКРИВАЊЕ СМИСЛА ИГРЕ

Ватерполо је тимска спортска грана паметног и мудрог надигравања у води. Она је спорт играча-ца врхунских специфичних пливачких способности и шутерских вештина, изузетне физичке припремљености и развијених координационих способности. Данашњи ватерполо је игра високог ритма и темпа, међутим у истом тренутку преовладава статичан ватерполо у позицијским периодима игре са пуно досуђених прекршаја, контаката, и дуел игре “на граници инцидента”, с мало упливавања и мало тактичке комбинаторике у фази напада (Hrastić, Vebić, Rudić, 2012). Прелудијум овом раду аутора из Хрватске су резултати нотационе анализе на Светском првенству у Риму (2009), на коме је тим Србије освојио златну медаљу. Утврдили су да се мечеви мушког програма одликују дивергенцијом

између изједначених и неизвесних утакмица...због чега се игра елитних мушких ватерполо утакмица мора анализирати у односу на одређење маргине која је довела до победе, а не кроз победу и пораз. У том смислу, аутори закључују да је у оним изједначеним надигравањима победа била заснована на великом броју искључења противничког тима, док се код резултатски неупитних утакмица победа градила на вештинама игре у одбрани (Lupo, Condello, Tessitore, 2012).

Ватерполо је међу најстаријим спортским играма у програму модерних олимпијских игара (демонстрациона игра на Програму игара у Паризу, 1900). Први олимпијски победник била је репрезентација Велике Британије. Прво Европско првенство одржано је 1926. године у Будимпешти. Национална селекција Мађарске је била победник овог првенства, као и Првог светског првенства, које је одржано у Београду (1973).

Историја ватерпола нас учи да је његова колелка Велика Британија. Остало је записано да је гласовски дневник објавио да се поводом отварања купалишта организује „фудбал у води“. Учествовале су две екипе британских морнара, а игра је обиловала гурањем, потапањем и „бесциљним јурцањем“ за фудбалском лоптом која је плутала на води. Иако је надметање више личило на циркус, сматра се да је ова утакмица почетак ватерполо игре. „Фудбал у води“ прихватају многи, па тако игра постаје атрактивна у многим земљама, а захваљујући британским морнарима и на многим континентима, пре свега у британским колонијама. Игра у води постаје популарна у Америци, а у Европи почиње да се игра у Немачкој, Француској, Белгији, Холандији, Шведској и Мађарској. Највећи проблем у раној фази развоја игре била су правила која нису била јасна, због чега их је свако тумачио како му је одговарало. Тако је, услед недоследности у правилима, ватерполо од самог почетка представљен као груба игра, блиска рагбију. Ране верзије игре су дозвољавале бруталности, рвање и држање противничког играча под водом. Изворним правилима и пропозицијама одређена је величина игралишта, димензије лопте и гола, број играча (голман и шест играча), као и правила која су ограничавала ходање и одупирање од дна играча средине терена (Donev, Aleksandrović, 2008). Иако су правила игре била бит напретка у развоју ватерполо игре, неспоразуми око истих, како на почетку афирмације ове спортске игре, тако и данас, нису престajали. Очито је да се и ова, као и друге игре, развијала кроз развој правила, од оних изворних, сачињених од Метрополитен удружења пливача (1876) до ових данашњих, са последњим изменама 2018. Без обзира на време писања и усвајања, у свакој верзији се нашла философија мудрог и вештоког надигравања која се одржала и до данас.

Правила су се мењала са циљем унапређења игре, или како би се одговорило на технолошке искорак. Међутим, како на самом почетку, тако и у савременом ватерполу, било је периода када су правила спутавала развој игре. Може се рећи да њихово право усаглашавање и усмеравање ка напредовању саме игре тече од 1929, када је формиран технички одбор за ватерполо, при Светској пливачкој федерацији (FINA). Овај одбор се састојао од четворице Британаца и четири члана FINA-е. Сврха овог одбора била је стварање јединственог скупа правила што чини игру динамичнијом и даје боље резултате (Donev, Aleksandrović, 2008).

Могло би се сажети да су све промене правила, па и ове последње, из 2018. године, донеле промену у делу динамике игре, њеног убрзања, скраћења неких временских интервала, али и објективности у раду судијског жирија. Поред тога, не мањи значај измене правила су остварила у спортско-медицинској заштити спортиста, њиховом здрављу и продуктивности спортске каријере. Тако треба разумети и Game Video Monitoring, као објективан начин да се, између осталог, идентификују бруталности током или после меча (Mountjoy, Miller, Junge, 2018).

Измене правила су утицале на динамику саме игре, али и на све форме такмичарске припреме, тактику и стратегију. Иако су се правила игре током века развоја игре знатно унапредила и вештешки оплемењила, ипак, овај спорт је, како на самом почетку, тако и данас, „физиолошки“ непрекидно остао изузетно захтеван. У научном осврту на исти, много пажње посвећено је техничким и стратешким елементима игре. Међутим, упркос потенцијалу за побољшање спортских перформанси и одржавању здравља спортиста, мало је објављених студија о физичким и физиолошким захтевима и прилагођавању ватерполо тренинга и такмичењима (Smith, 2012). Ипак, студије доводе до закључка да је висок ниво кондиције неопходан за ватерполо, јер је повезан са супериорном техничком и тактичком ефикасношћу и мањим падом физичких или техничких перформанси у игри (Botonis, Toubekis, Platanou, 2019).

Кроз историјски развој ватерполо игре, Храстић и сарадници (2012) су утврдили пет развојних етапа и предвидели наредну, хипотетску етапу у развоју игре, кроз примену „нових“ правила заснованих на подстицају структуре игре у смислу, постизања равнотеже између напада и одбране у два базична стања игре, позиције и транзиције. Последица нових правила требало би бити одстрањивање грубе игре, „отварање“ терена, убрзавање игре, што би омогућило већи степен изражавања техничко-тактичког знања и вештина. Очито је да би тако, са новом философијом, игра могла доживети нове димензије атрактивности и креативности (Hrastić et al, 2012).

Поред правила, важан чинилац развоју ове игре и спорта су и такмичења. Историја такмичења у ватерполу је испуњена дешавањима кроз програм модерних олимпијских игара. Игре су, са својом мисијом и визијом развоја спорта, подстицале и ватерполо организацију на промене игре у правцу њене атрактивности али и „телевизијности“.

ВАТЕРПОЛО – МОДЕРАН СПОРТ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈЕ

Ватерполо се на простору Србије појавио почетком прошлог века, када су сомборски студенти који су студирали у Будимпешти “пренели” смисао и драж ове игре у Србију. Прихватањем ове игре, Сомборско спортско друштво постало је српска и југословенска колевка ове игре. Као и у сличним ситуацијама широм света, добровољно спортско удружење афирмисало је идеју промене друштва кроз модеран спорт и масовну културу грађана. Масовна култура у Бачкој је показала да је и Србија Свет, и да се у и у њој друштво може развијати кроз спортску сцену, односно кроз „интелектуалне погоне који су произвели модерну идеју о државним системима, економским односима и људској природи“ (Kretchmar, Dyreson, Liewellyn, Gleaves, 2017).

Студенти - играчи Сомборског спортског друштва победили су на покрајинском првенству Мађарске (1913. године), а на Првом државном првенству у ватерполу у Краљевини Југославије на Бледу (1921) освојили су прво место и постали први државни прваци у ватерполу. Друго државно првенство одржано је 1922. године у Београду. Све учеснике дочекали су плакати на којима је писало великим словима: “Невиђено у Београду! Ногомет у води, игра се рукама!”

Југословенска ватерполо репрезентација одиграла је 27. августа 1927. године прву званичну међународну утакмицу и победила Пољску са 8:0. Сутрадан, такође у оквиру свесловенског првенства, играла је нерешено 2:2 са Чехословачком и освојила прво место. (Kolundžija, 2020).

У клупском надигравању остаће записано златно доба дубровачког Југа који је освојио четрнаест титула државног првака Краљевине Југославије.

КОНТИНУИТЕТ РАЗВОЈА ВАТЕРПОЛА У ДРЖАВНОМ ДИСКОНТИНУИТЕТУ

Ватерполо савез – спортска организација за пример

О развоју ватерпола кроз струку и политику ватерполо организације, у свим периодима СФРЈ, СРЈ и државне заједнице Србија и Црна Гора, (до 2006. године), као и државно независној Републици Србији (од 2006. године), данас се може говорити са позиције легата пола века грађења

„Југословенске школе ватерпола“. Предметом овог рада су обухваћене чињенице из спортског организовања ватерпола које су ову игру учиниле националним спортом број један, како у федералним периодима некадашње СФРЈ, тако и у Србији, Црној Гори и Хрватској данас. Други простор анализе припада току међународне спортске афирмације југословенске школе ватерпола, као легата од значаја за развој српског ватерпола, док се трећи простор анализе односи на националну структуру и клупски ватерполо од 2006. године до данас. Може се закључити да је Југословенска школа ватерпола била угаони камен развоја игре и ватерполо спорта, сходно чему су овом анализом обухваћене специфичности ове школе. Другим речима, као и код сваке школе, анализирани су спортисти, програми, тренери и исходи. Поседна пажња је посвећена менторству као моделу учења тренера.

Ватерполо организација у социјализму - Период основа

Тешко је направити одклон спорта од друштва, нарочито друштвеног система у коме се организује. У периоду од краја Другог светског рата па до пада Берлинског зида и растакања СССР и СФРЈ, одвијала се интензивна фаза развоја ватерполо спорта и њему припадајуће организације. У свим периодима полувековног развоја у социјалистичкој Југославији, суштину организовања је чинила клупска инфраструктура, уз констатацију неравномерног територијалног развоја или боље рећи, неприступачности ове игре и спорта у већем делу континенталне СФРЈ. Непосредно након Другог светског рата, у социјалистичком друштву, као и током Краљевине Југославије, у клупском организовању, примат су имали клубови са мора (Јадран и Морнар из Сплита и Југ из Дубровника). Захваљујући условима за тренинг и такмичење у топлом мору, приморци су прилагодили смисао игре и начин тренинга особеностима динарско-медитеранског типа, његовом менталитету, или једном речју етосу испуњеном навикама, умењима, понашањем али и обдареношћу за игру и надигравање заснованом на прилагођавању, импровизацији, учењу и вежбању, али и на „непредвидивост наших играча, лукавству, обртима, ризику, колективност и индивидуализам заједно“ (Раунић, 2007). Када су створени услови за развој ватерпола у појединим континенталним деловима државе, одвија се кретање играча ка универзитетским, економским, политичким центрима, пре свега ка Београду и Загребу. Велики број играча

приморских клубова се сели у континентални део земље. Тако су се у овој великој ватерполо сеоби са мора нашли студенти Орлић, Арсић, Трумбић, Чуквас, Беламарић, Рудић, Маровић, Дабовић, Радан, Перишић, Депола и други (<http://www.yugorapir.com/2014/07/istorijat-vaterpola-kako-se-domaci.html>) будући носиоци играчке и стручне мисли ватерполо спорта. Врло брзо, Партизан из Београда и Младост из Загреб, преузимају улогу водећих клубова и постају носиоци развоја игре и ватерполо спорта. Епилог је познат, у периоду од 1962. до 1979. године, односно 18 узастопних година, Партизан и Младост се смењују на првом месту државног првенства, при чему Партизан осваја 14 (од 1972. до 1979. год. 8 узастопно), а Младост 4 титуле првака. Доминација тимова ова два клуба се шири и на континент, тако да је екипа Партизана освојила 6 титула, а екипа Младост 4 титуле (укупно 10 титула) клубског првака Европе. Добри национални и интернационални резултати две „континенталне“ екипе и опасност сталне миграције играча и тренера, подстакли су клубове са мора ка планирању у смислу сопствене одрживости чиме је, на неки начин, успостављен ривалитет између приморја као изворишта добрих играча, тренера, идеја и иновација са корисницима талената, односно клубова из универзитетских и економских центара. Учењем, осмишљавањем, планирањем, једном речју вођени принципима одрживости спортске организације, то и континентални клубови покрећу своје школе ватерпола. Полазиште њиховог развоја су трансфер програма и филозофије приморских школа, чиме је особен смисао – етос игре приморца „запливао“ континенталним делом, како у програмском, тренажном, тако и у делу стручног рада. У прилог овом вишестраном утицају приморског сензибилитета најбоље говори пример ВК Партизан. Почетком шездесетих година у Партизан, као играч и тренер долази Влахо Бата Орлић, студент медицине. Партизан, тада члан Друге савезне лиге, осваја прво место и постаје члан Прве националне лиге. У првој сезони Прве лиге (1962/63) Партизан, под тренерским руководством Орлића, осваја прво место, а већ следеће сезоне (1963/64) и први Куп шампиона Европе. Појава тренера и организатора какав је био Влахо-Бата Орлић није значајна само за ватерполо клуб Партизан, већ за ватерполо на простору бивша Југославије, самим тиме и Србије. Стварањем колектива какав је ватерполо клуб Партизан створени су темељи за прогрес ватерпола и ефикасније територијално

представљање ватерполо организације. Отварањем Спортско рекреативног центра Бањица (1973) створени су услови за организацију школе која убрзо постаје, по многим најбоља ватерполо школа не само у Србији и Југославији, већ и у Европи и свету. Школом ватерпола, планирањем развоја спортисте, клуб Партизан постаје расадник талената играча интернационалног калибра (Андрић, Милановић, Шоштар, Васовић, Савић, Икотиновић, Шапић Ђирић, Гоцић, Никић, Филиповић, Митровић, Јакшић...). Поред услова који су играчи и тренери имали за тренинг, организација клуба, од руководства до тренажног процеса и праћења играча од најранијег узраста до сениорских дана, учинили су да Партизан постане покретачка снага југословенског и српског ватерпола. У том периоду напредује и целина ватерполо организације, јер су се изградњом базена стварали услови да се организују такмичења током целе године. Хотимично или не, али изградња базена одговарајућих димензија у већим хотелима на мору (Соларис код Шибеника, Амфора у Хвару, Купари код Дубровника, Кантрида у Риједи) омогућено је да екипе које географски гравитирају тим базенима могу да тренирају и организују такмичења, односно да се националне селекције припремају у објектима са целовитом спортском услугом, укључујући и квалитетан спаринг и учење кроз тренинг са једнаким и-или бољим. Ватерполо почиње да организује такмичења током целе године (сезона 1972/73 Прво државно првенство које је почело у јесен а завршило на пролеће), играчи тренирају организованије, методика тренинга постаје све квалитетнија, а клубови са мора све конкурентнији на такмичењима. Стиче се вредност која у себи обухвата руковођење, планирање, методичку тренинга, базу младих играча иза којих су стајали талентовани тренери, посвећена локална заједница и подршка друштвених предузећа.

Иако се на оптималне услове за тренинг и такмичење чекало, ипак, ватерполо организација је успела да препозна особеност југословенског подручја, да га обликује унутар особеног смисла игре и да га као такав – конкурентан, афирмише на међународној такмичарској сцени, односно да већ на Олимпијским играма у Хелсинкију, репрезентација Југославије заигра у финалу и освоји сребрну медаљу. Након олимпијског дебија, у наредним периодима југословенске, а потом и селекције СР Југославије и ДЗ Србија и Црна Гора освајале су медаље на олимпијским играма (1952, 1956, 1960, 1968, 1980, 1984, 1988, 2000, 2004),

светским (1973, 1978, 1986, 1991, 1998, 2001, 2003, 2005), континенталним првенствима (1950, 1954, 1958, 1962, 1966, 1974, 1977, 1985, 1987, 1989, 1991, 1999, 2001, 2003).

Таленат играча и тренера, као и ефикасна организација, били су довољни да репрезентација буде увек у врху на великим такмичењима. Нарвно, као у у сваком спорту, тако су се и у ватерполу одвијали повремени падови из којих је организација учила и излазила ојачана. Први међу највећим спортским успесима, ватерполисти постижу 1968. године на Олимпијским играма у Мексику. Златна медаља је резултат сјајне генерације играча из два „копнена“ клуба. Сандић, Јанковић, Маровић, Перишић и Дабовић из Партизана, голмани Шименц и Хебл, Боначић, Трумбић и Лопатни и Пољак из Младости. Тренерски тандем су били Влахо Орлић и Александар Сајферт. После ових Игара, очекивало се да је пут до успеха научена лекција, а поготово што су клубови Партизан и Младост били готово непобедиви у Европи. Ипак резултат репрезентације је изостао у наредна два олимпијска циклуса (два пета места у Минхену и Монтреалу). Прекид учешћа у финалу олимпијских турнира повезан је са појавом нове генерације играча који су уз, неколико искуснијих играча (Рудић, Беламарић...) и новог селектора, Которанина Трифуна Мира Ђирковића, стигли до сребрне медаље на ОИ у Москви (1980). Нови тренер са новом енергијом имао је велики избор млађих играча стасалих у клубовима који су се током седамдесетих година развили и приближили по квалитету Партизану и Младости. Дистрибуцијом квалитета по клубовима створена је конкуренција која је довела до националне лиге од 12 тимова. Другим речима, развој ватерполо организације је омогућио селектору да бира и оформи екипу која је најавила потенцијал за будућа такмичења.

Од свог олимпијског дебија у Хелсинкију, ватерполо организација, као да потајно тежи олимпијском низу титула. На том путу и са идејом низа, од 1983. године репрезентацију као селектор преузима Ратко Рудић. Сјајан играч, освајач неколико титула клупског првака Европе у капици Партизана, сребрне олимпијске медаље у Москви, играч са доста пехова и повреда уочи великих такмичења и играч који је оптужен за допинг на Светском првенству у Калију (1985), у процесу који никада није званично доказан. Рудић своју играчку каријеру замењује тренерском и наредних тридесет година осваја, прво са репрезентацијом Југославије (две златне олимпијске медаље

– Лос Анђелос и Сеул и једну златну светску медаљу – Мадрид, 1986), а касније са другим репрезентацијама са којима је радио, све што се може освојити. Златан низ медаља, као селектор, после ОИ у Сеулу наставља Београђанин Никола Стаменић освојивши са репрезентацијом Југославије у истој години (1991) златну медаљу на СП у Перту и, први пут, златну медаљу на Европском првенству у Атини.

У периодима затишја успеха на ОИ, одвија се права „жетва одличја“ на светским и континенталним првенствима. Прва златна медаља на светском првенству освојена је у Мадриду (1986) и потврђена у Перту (1991), док је прва златна медаља на континенталном првенству освојена у Атини (1991). Иако је пре Атине репрезентација Југославије освојила десет медаља, дуго се, четрдесет једну годину, чекала она најсјајнија. Она је мера квалитета и вредности ватерпола Србије и Црне Горе, јер по први пут у репрезентацији није било играча из Хрватске, који су на позив свог републичког руководства напустили репрезентацију. О овој медаљи остаће зебележено сећање чувеног спортског новинара „Политике“ Ивана Цветковића. „Те 1991. године, чекало се Европско првенство у Атини, али су две недеље пре шампионата, Хрвати извршили сецесију како на копну тако и на базену. Напустили су репрезентацију. Из тог тима отишла је половина играча. Шименц, Букић, Безмалиновић били су важни, а филозоф Стаменић „ладно је рекао: “Не разумем због чега је настала паника. Бићемо прваци Европе!” Како, када је Југославија остала без пола тима? Шта је то Стаменић знао што га је држало на површини? И зашто је био толико самоуверен, а познато је да није био пророк? Каква је тајна ватерпола која Србе и Црногорци (додатак аутора) претвара у вечне прваке? Како је ватерполо постао сублимација свега што Срби и Црногорци (додатак аутора) о себи воле да мисле и тврде да јесу. И да су ономад били: храбри, упорни, морални и поштени. И најбољи на свету? Заправо је Стаменић знао кључну формулу. Хрват Шименц је играо, али је имао једнако добру замену, сјајног Гочанина. Шименц је имао предност, јер је тек за проценат или два био бољи играч, али је то микронијанса коју су тада могли да препознају само Стаменић и Рудић. Зато је Стаменић био тако спокојан. Он је знао да је ватерполо перпетуум мобиле, коначно створена српска и црногорска (додатак аутора) чаробна машина бесконачног кретања ка победи, која регенерише саму себе.

Ватерполо организација у време друштвених и спортских изазова (1991-2006)

Играчи српских и црногорских клубова који су били чланови националне селекције у периоду од ОИ у Хелсинкију до распада СФР Југославије (1991), односно до државне независности Републике Србије и Републике Црне Горе (2006) дали су велики допринос у освајању медаља на великим такмичењима (олимпијске игре, светска првенства, европска првенства, светски куп).

После великог успеха у Атини долази до распада СФР Југославије, али и до новог изазова за ватерполо организацију наметнутих спортских санкција Уједињених нација према спорту СР Југославије. Ватерполисти, као и остале селекције, наредне три године, нису учествовали у програму међународних такмичења. У том периоду велики број конкурентних играча је потражио ангажмане у иностраним клубовима, чиме се, стицајем околности, отворио простор за младе играче који су тренирали у земљи. Кроз период санкција су стасале нове генерације играча, тако да се може рећи да је ватерполо организација, пре свега њени клубови, чинили много како би се препознала особеност одрастања нових играча и „освојила „ и усавршила методика тренинга која ће довести до врхунског ватерполо играча без међународног програма. О овоме се није писало, можда се о истом није ни размишљало, али је очито да се ради о изазову и иновацији која је обезбедила да се очува конкурентност српског и црногорског ватерпола, кроз тренинг без такмичења на међународном програму.

Након укидања спортских санкција, прво велико такмичење биле су Олимпијске игре у Атланти (1996). Нажалост због проблема, првенствено у самој ватерполо организацији, селекција СР Југославије је заузела 8. место, што је најслабији пласман на олимпијским играма икад. Да би се стање поправило, ватерполо организација за селектора поново именује Николу Стаменића, који подмлађује екипу и прву, сребрну, медаљу осваја на првенству Европе у Севиљи (1997). Две године касније у Фиренци заузима 7. место, па на место селектора долази Ненад Манојловић који окупља најбоље играче из домаћих и иностраних клубова и осваја медаље на ОИ у Сиднеју (2000) и Атини (2004). Ове, као и медаље, на наредним светским и континенталним првенствима, говоре о континуитету квалитетног

тренажног процеса, као снази ватерполо организације која је своју мисију успоставила на знањима, спортским, личним и организационим вредностима.

ВАТЕРПОЛО – ОРГАНИЗАЦИЈА УМНИХ И ЗАСЛУЖНИХ

Захваљујући утицају који су у међународним ватерполо организацијама имали истакнути спортски радници, пре свих, Анте Ламбаша, дугогодишњи члан управног одбор FINA-е и њен председник у периоду од 1980. до 1984. као и председник Европске пливачке федерације (LEN) од 1982. до 1986. (био је једини председник истовремено обе организације и њихов доживотни почасни члан), као и Миша Радан, члан Техничке комисије Комитета за ватерполо FINA-е, Београду је поверена организација Првог светског првенства у пливању, ватерполу, скоковима у воду и уметничком пливању.

Развој ватерполо тренера је вишегодишњи процес, који код већине тренера започиње у периоду играчке каријере. Анализе националних система ватерпола у Србији, Црној Гори, Хрватској, Мађарској, Италији, Русији... указују да се на челу националних селекција, као и на челу већег броја клубова који се такмиче на националном и интернационалном нивоу, налазе бивши ватерполисти. Знања, вештине, ставови о тренажном и такмичарском процесу у ватерполу ови тренери су стекли кроз претходну спортску каријеру, али и кроз оспособљавање (наставак неформалног образовања кроз курсеве, семинаре...) и школовања (формално образовање на образовним институцијама). Заједничко за наведене националне системе ватерпола је и менторство, као пут којим се шире знања и подстиче тренерска ефикасност. Менторство садржи принципе добре праксе и оно је метод којим се даје подршка раду тренера са ватерполистима свих нивоа такмичарског резултата и узраста. „Не могу сви тренери ватерпола бити врхунски стручњаци, али сваки од тренера може побољшати своје знање и вештине и тиме постати бољи тренер“. У горе наведеним системима, тренинг и такмичења су традиционално место на коме се уче, али ватерполо тренери уче и кроз организацију различитих семинара, ворк шопове, техничке кампове, публиковани стручни материјал, данас и кроз организацију веб страница и изградњом тренерске мреже.

Ментори помажу у врло сложеном процесу транзиције тренера током свог вишегодишњег развоја (Табела 1). Другим речима, основа менторства је ситуационо и проблемско учење које, како наука потврђује, ствара највиши ниво знања и гради предуслове за њихову примену у пракси (Radojević, Grbović, Jevtić, 2019). У бившој Југославији менторство се неговало како на нивоу националног система тако и на регионалном нивоу. Главни ментор је био Влахо Бата Орлић. Не мањи утицај и значај је осварио и Владимир Павловић Паја који је као кондициони тренер унео новине у пливачке припреме играча.

Међународна кућа славних у пливачким спортовима (ISHOF), основана 1962. године препознаје спортисте и спортске раднике из 39 земаља који су заслужни за развој и афирмацију пливачких спортова. Међу њима су одабрани играчи из Хрватске и Србије. Србију на овој листи представљају Игор Милановић као најбољи центар свих времена, Мирко Сандић за успехе на Играма у Токију (1964), Мексико Ситију (1968); Александар Шоштар за две златне олимпијске медаље у низу (1984, 1988)....

ВАТЕРПОЛО У ПРВОЈ ДЕКАДИ ДРЖАВНЕ НЕЗАВИСНОСТИ СРБИЈЕ

Велики број медаља на свим међународним такмичењима указује да је ватерполо најуспешнији такмичарски спорт у Републици Србији. Иако има проблема, како са малим бројем клубова, тако и у организацији националних такмичења, ипак национални сениорски тим наставља да ниже свој златни ланац и имиџ најуспешније селекције

у ранкингу FINA (за период 2016-2020). На олимпијским играма освојене су три медаље, једна златна (2016) и две бронзане (2008, 2012). Освојене су три медаље на светским првенствима и то две златне (2009, 2015) и једна сребрна (2011), као и пласман на четврто (2007), односно седмо место (2013). Учешће на европским првенствима је било изузетно, са скоро максималним учинком. На шест првенстава освојене су четири златне медаље (2006, 2012, 2014, 2016), једна сребрна (2008) и једна бронзана медаља (2010). Светска лига је најмлађе такмичење које је успостављено као наследница светског купа. У периоду од 2006. до 2016. године одржано је 11 финалних турнира. Екипа Србије је учествовала на 10, на којима је освојила 9 првих и једно треће место. Ово такмичење има нарочито значајно место у предолимпијској години као квалификационо и-или контролно такмичење. Оно је и такмичење на коме су се опробали и афирмисали млади играчи.

Укупно гледано у периоду од 2006. до 2016. године репрезентација Србије учествовала је на 24 такмичења и освојила 16 златних медаља, 2 сребрне медаље, 4 бронзане медаље и освојено је једно четврто место и једно седмо место. Овакав биланс медаља ватерполо спорт ставља на прво место по успешности у Србији, односно на водеће место у рангирању ФИНА за период 2016-2020.

Да би се остварили наведени резултати био је неопходан дугогодишњи систематски рад у клубовима и са националном селекцијом. Ватерполо клуб Партизан је био пример организовања клуба и стварање услова за тренинг. Са друге стране, организација тренинга и програм припрема у репрезентацији

Табела 1 Развој тренера кроз менторство (допуњено према Pivotti, 2011)

Нивои развоја тренера кроз менторство	Улога ментора
Фаза иницијације , почетак обликовања младог тренера кроз анализу тренажне и такмичарске активности за дати узраст и ниво такмичења. Рад у односу на стандарде у раду са спортистима. Ово је фаза прихватања и примене примера најбоље праксе у стицању личног искуства и поштовања стандарда и упутстава која се односе на безбедност и сигурност спортисте, раст и развој, психо-социјалну добробит спорта ...	Обезбеђује примере оптималног модела, сачињава анализе рада тренера, подстиче на разговор са примерима личне и добре праксе. Бави се посматрањем, врши анализу и доноси закључке о активности тренера, усмерава га према изворима неформалног и информалног образовања...
Компетентна фаза , унутар које тренер све више користи искуство које је стичено кроз претходну тренерску праксу и у раду са ментором, али и знања стечена кроз форме неформалног и информалног образовања. ...	Подржава примере личне и добре праксе у тренажним и такмичарским активностима тренера. Усмерава тренера ка ширењу знања, али и анализу искуства на основама рефлексije о учињеном...
Рефлексивна фаза током које је тренер високо ослоњен на рефлексiju личног искуства које је стекао кроз претходну тренерску активност и у раду са ментором, наставак неформалног и информалног образовања...	Ментор подстиче тренера на објективност у само-рефлексiji као и на подстицање нове тренерске радозналости...
Аутономна фаза током које тренер самостално обликује свој даљи развој, креира садржаје неформалног и информалног образовања...	Ментор постаје партнер, они сарађују, стимулишу један другог ка даљем развоју...

наслањала се, пре свега, на ефекте тренинга како у ВК Партизан, тако и све више у иностраним клубовима у којима тренира и такмичи највећи број репрезентативаца ширег списка селектора. Кроз овакав, назовимо га хибридни модел, створени су услови за врхунско мајсторство у надигравању у води. Млади играчи, продукт дугогодишњег тренажног процеса у ВК Партизан, пре свих Филиповић, Гоцић, Никић, Пјетловић и Прлаиновић су незаменљиви чланови националне селекције од 2006. године. Савић, Икодиновић, Вујасиновић, Ђирић и Удовичић су, у симбиози са млађом генерацијом, били носиоци игре у олимпијском циклусу 2005-2008. У циклусу 2009-2012, на ОИ у Лондону, Вања Удовичић је предводио тим искусних младих играча који је освојио бронзану медаљу. На ОИ У Рију (2016), екипа коју је предводио Филиповић, заокружила је златни низ златном олимпијском медаљом. У овом низу су златне медаље на Светском првенству из Казања (2015), Европског првенства у Антверпену (2016) и Светске лиге у Хуејдоа (2016). Златни низ резултата није настао случајно. Репрезентативци Србије су током своје каријере играли за најбоље домаће или стране тимове, које су кроз тренинг и такмичење водили квалитетни тренери. Ипак чињеница за памћење је да су скоро сви играчи у неком периоду своје каријере тренирали и играли у ВК Партизан где су прошли систем у пракси доказаног тренинга. Пракса да сви потенцијални репрезентативци буду на заједничким припремама, минимум два месеца пред неко такмичење, такође је утуцала на развој сваког појединца, посебно млађих играча који су, мотивисани да постану стандардни чланови А репрезентације, учествовали у припремама и навикавали се на систем рада.

Главни творци резултата успеха ватерполо Србије су афирмисани интернационалци, вођени од стране националних селектора, и то Дејана Удовичића (2006-2012) и Дејана Савића (од 2012. године). Оба тренера су играчи ВК Партизан. Интересантно је да је у периоду од 2006. до 2016. кроз репрезентацију прошло укупно 25 играча, односно 4 голмана и 21 играч у пољу. Највећа смена генерације је направљена после ОИ у Пекингу, када је чак 6 играча престало да игра за репрезентацију (голман Шефик, Вујасиновић, Савић, Ђирић, Шапић и Пековић). Овако радикална смена генерације је била подстрек младим играчима да се докажу и афирмишу свој талент кроз националну селекцију.

Остварено у периоду од 2006. до 2016. године, резултат је, пре свега, системског рада у ватерполу од најранијег узраста – ватерполо школе, до сениорске категорије. Највећи број играча поникао је у

ватерполо школи Партизана, али има играча из Новог Сада и других клубова Србије. Већ је поменуто да је највећи број играча део своје каријере провео у сениорском тиму Партизана. Дугогодишње играње заједно практично је репрезентацију претворило у клуб у који су сви радо долазили након дугачке и напорне клупске сезоне. Највећи проблем је био и остала котрола тренираности и програма тренинга у трансферу са интернационалних клубова на репрезентативне активности. Тај, можда и насложенији процес у трансферу тренираности, поверен је Владимиру Павловићу, дугогодишњем кондиционом-пливачком тренеру у Партизану и репрезентацији. Један од битних фактора који је утицао на остварење врхунских резултата, у поменутом десетогодишњем периоду је, поред неоспорног талента и врхунских вештина играча, и врхунска физичка припрема. Податак да је на великим такмичењима екипа углавном играла у истом саставу, а да измене у тиму, ако их је и било, нису биле условљене повредама, већ жељом селектора да пробају неке млађе играче и неке нове тактичко-стратешке замисли, потврђује управо врхунску спортску припрему и укупне перформансе за свако такмичење. Чињеница је да је врхунска физичка и пливачка припремљеност најбоља превентива повредама (Mountjoy et al, 2018).

Феномен трајања репрезентације последица је многобројних промишљених радњи и искуства целине система. Не треба занемарити и мотив националних признања и награда који је успоставила Република Србија за медаље на олимпијским играма, светским и континенталним првенствима. Играчи који су освојили медаље у периоду од 2006. године су, пре свега, спортски високо мотивисани, самоуверени... са јасним циљем да на сваком такмичењу постигну највише.

ВАТЕРПОЛО У ДОМАЋОЈ И ИНОСТРАНОЈ ПЕРИОДИЦИ

Жеља да се изучи биће ватерпола и смисао саме игре условила је да, поред стварања бољих услова за тренинг и усавршавања тренера и тренажних средстава, мења методика тренинга и да се у тренингу свих тренажних и такмичарских категорија уводи нова тренажна технологија. Дошло се до нивоа методике тренирања испуњене стручним одговорима, како и колико се тренира. Опоравак, профилакса и укупно брига о здрављу спортиста (физичко, афективно, социјално...) заузимају високо место у агенди ватерполо тренера и ватерполо организацији. Императив тренажног усавршавања је играч који је

адекватно спреман – одморан за сваки наредни тренинг. Одговоре на ова, као и друга питања од значаја за развој ватерполо игре, дали су национални и интернационални истраживачи пратећи, најчешће, различите просторе тренажног рада и различите позиције такмичарских активности играча. Особеност сазнајног приступа, за који се може рећи да има холистички приступ, је феномен, како одржати врхунски спортски резултат играча који, хронолошки, постају све старији (Dopsaj, Matković, 1994; Dopsaj, Matković, 1999; Bratusa, Matković, Dopsaj, 2003;...), па до феномена изградњи претпоставки за афирмацију надарености долазећих узрасних категорија (Bratusa, Dopsaj, Peranovic, 2006; Bratusa, Dopsaj 20010, 2012a, 2012,b; Bratuša, Dopsaj, Milenković, 2014...). Другим речима, ватерполо тренинг који води ка врхунском резултату је постао комплексан процес вишегодишњег планирања. Сазнања до којих су истраживачи долазили пратећи активности играча стављени су у функцију саме игре, позиција у тиму (Dopsaj, Bratuša, 2006), биомоторичког развоја младих и функцији специфичности пливања и надигравања у хоризонталном и вертикалном положаја (Bratuša, 2000, 2002; Bratusa, Dopsaj, Stirn, Peranović, 2008; Bratusa, Perisic, Dopsaj, 2010). Велики број истреживања управо су базирана на праћење активности узрасних категорија, као базе унутар које је било неопходно играче научити општим и ватерполу специфичним вештинама, развити њихове способности, пренети им смисао игре и надигравања..., које као претпоставке развоја испуњавају агенду плана и програма за развој и афирмацију личне надарености у функцији изградње играча и његово позиционирање у врхунском тиму.

Праћење играча на тренингу није једноставан сазнајни процес. Водена средина је отежавајућа за релиабилна мерења. Сходно томе, било је неопходно осмислити токове мерења са подацима који су валидни, релиабилни, поуздани, објективни. Истраживања су се кретала у различитим правцима. Један број истраживача се бавио морфолошким карактеристикама играча (Aleksandrović, Radovanović, Okicic, Madić, 2005) и-или њиховог превођења у функцији специфичног моторичког задатка у води (Dopsaj, 2010a и б). Неки су анализирали структуру игре што је захтевало одређену методiku посматрања и анализе, док се један број њих бавио вештинама и способностима играча у хоризонталном и вертикалном положају у води. Овај вид истраживања захтевао је посебне предуслове, па су мерена опрема и тестови стандардизовани за мерење способности и вештина играча у води током специфичних ватерполо кретања.

Временом, како је игра добијала на динамици, истраживачи су све више пратили структуру игре (Dopsaj & Matković, 1999) и хоризонталну физичку припремљеност (Matković, 1998; Bratuša, 2002; Bratusa, Dopsaj, 2006; Aleksandrović et al., 2007; Bratusa et al, 2003; Perišić, Bratusa, 2009; Bratusa et al, 2010; Bratusa, Dopsaj, 2010; Dopsaj 2010; Ozkol et al, 2010). Анализа структуре игре показала је да је вертикалан положај доминантан за време такмичења (Dopsaj, Matković, 1994), па се сходно тој чињеници екстензивно истражују способности и вештине које обезбеђују играчу да у вертикалном положају буде стабилан, мобилан и ефикасан, односно да из тог положаја започне и изведе многобројна кретања и акције, као што су искоци, шутеви и др. (Bratusa et al, 2002). Генерално, временом, са процесом развоја игре и њене динамике, све већа пажња се посвећује, пре свега, техници рада ногу у вертикалном положају који омогућава извођење поменутих акција (Bratusa, 2015).

ЗАКЉУЧАК

Ватерполо на простору Србије има традицију дугу преко 110 година. Ниво такмичарског резултата које је ватерполо организација постигла кроз југословенско друштво, а поготово у државно независној Републици Србији, је резултат промишљене праксе која је као таква обликована, организована и стратешки реализована кроз националну школу ватерпола.

Оличење мудре и, надасве добре праксе ватерпола спорта и игре, је Ватерполо клуб Партизан. Доласком Влаха Бате Орлића у Партизан, клуб је за две године од првака Друге националне лиге за две године постао национални и први победник Купа шампиона Европе. Организација клуба у свим сегментима омогућила је постизање врхунских резултата, а отварањем Спортско рекретивног центра Бањица, који је (био) дом ВК Партизана, створени су услови за организацију рада од најмлађих до сениорских категорија са посебним нагласком на формирање репрезентативних играча и врхунских појединаца који су освојили бројне олимпијске, светске и европске титуле, али, који су, пре свега као добри људи и успешни појединци били и остали национални понос и извор мотива постигнућа грађанима.

У периоду од 1952. када је освојена прва медаља, па до 2019. године, у периоду од 67 година, сениорске селекције националне ватерполо организације су освојиле 60 медаља на најзначајнијим међународним ватерполо турнирима, од чега

29 златних, 17 сребрних и 14 бронзаних медаља. У периоду од 2006. до 2016. освојене су 22 медаље, од којих је 16 златних.

Резултати не долазе сами по себи, они су збир многобројних фактора. Изградња спортисте је стрпљив, промишљен, систематичан и вишегодишњи процес. Систем знања описује ватерполо организацију која негује ватерполо и до успеха у земљи и иностранству води играче, тренере и спортске функционере.

Да ли је и како је могуће одржати стање постигнутих резултата, велико је питање? Одговор није једноставан, исти се налази у сваком простору структуре ватерполо организације, од играча, њихових породица, образовног и самог система спорта, вршњака, тренера, саиграча.... Да би се одржали резултати, неопходно је јако национално првенство, конкурентно квалитетно такмичење кроз које ће се афирмисати млади играчи и млади тренери.

Таленти се рађају али, они се пре свега, кроз национални модел ватерпола стварају и афирмишу. Тренер је једно од најстаријих занимања за које се данас школују и оспособљавају надарени појединци. Ново време захтева креативне и образоване стручњаке у окружењу спортисте, у клубу, националној организацији али и међународним спортским организацијама које обликују и усмеравају развој ватерпола као спортске гране!

Научни метод примењен у изучавању ватерпола има оријентацију према биомоторичком капацитету играча и стручном потенцијалу тренера и организације да исти претворе у сазнајну, методичку и такмичарску вредност. Досадашњи резултати истраживања су додатна вредност и потврда академског бића овог спорта. Ипак, ватерполо спорт, као специфичан израз играча и метод учења и тренирања у Србији, чине особеност етоса који захтева сазнајне кораке у циљу његове научне и културне афирмације.

ЛИТЕРАТУРА

1. Aleksandrovic, M., Radovanovic, D., Okicic, T., & Madic, D. (2005). Morphological space structure of 12years old water polo players and non-sportsmen. In: D. Milanović & F. Prot (Eds.), 4th International Scientific Conference on Kinesiology "Science and Profession – Challenge for the Future". (pp. 710-712), Zagreb, Faculty of Kinesiology.
2. Aleksandrović, M., Georgiev, G., Okičić, T., Madić, D., & Malezanov, N. (2007). Basic motor skills structure in 12-year-old water polo players and non-sportsmen. *Serbian Journal of Sports Sciences*, 1 (3), 79-88.
3. Botonis PG, Toubekis AG, Platanou TI. (2019). Physiological and Tactical On-court Demands of Water Polo. *J Strength Cond Res*. 33(11):3188-3199. doi: 10.1519/JSC.0000000000002680.
4. Bratusa Z, Dopsaj M, & Peranovic T. (2006). Structure of general and specific swimming abilities in junior top water polo players. *Revista Portuguesa de Ciencias do Desporto (Portugese Journal of Sport Sciences)*, 6 Supl 2, 290-291.
5. Bratusa Z, Dopsaj M, Stirn I & Peranovič T. (2008). Modification of motor stereotype in various modalities of crawl swimming technique in elite junior water polo players in Slovenia. *4th International Symposium Youth Sport 2008*, pp 62, Ljubljana, Slovenija.
6. Bratusa Z, & Dopsaj M. (2006). Difference between general and specific swimming abilities of junior top water polo players based on their position within the team. *Revista Portuguesa de Ciencias do Desporto (Portugese Journal of Sport Sciences)*, 6 Supl 2, 292-294.
7. Bratusa Z., Dopsaj M, & Milenkovic, Z. (2014). Multidimensional connection between dry-land and in-water physical fitness in water polo players aged up to 14 years. *XIIIth International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 287-291, Australian Institute of Sport, Canberra, Australia
8. Bratusa Z., Dopsaj M. (2010). The change of specific motor index indicators in young water polo players after the preparatory period. *Proceedings of the 5th International Simposium Youth Sport 2010*, pp 161-164, Ljubljana, Slovenija.
9. Bratusa Z., Dopsaj M. (2012a). Relation Between Breast Stroke Legs Kick Tethered Force Characteristics And On-Water Vertical Jump In Elite Junior Water Polo Players. *6th Conference for Youth Sport*, pp 92, Bled, Slovenija.
10. Bratusa Z., & Dopsaj M. (2012b). Reliability Of Maximal Vertical High Jump From the Water Test at Junior Woter Polo Player. *6th Conference for Youth Sport*, pp 93, Bled, Slovenija.
11. Bratusa, Z. (2002). The evaluation possibility of specific speed preparation in the water of the age group water polo player. *Godišnjak 11*: 172-182.
12. Bratusa, Z., Matkovic, I., & Dopsaj, M. (2003). Model characteristics of water polo players movements in the vertical position during the competition, Biomechanics and Medicine in Swimming 9. In *Jean-Claude Chatard (Ed), Department of Biology and sports medicine*, pp. 481-486, Saint-Etienne,

- University of Saint-Etienne, Publications de L'Universite de Saint-Etienne, France.
13. Bratusa, Z., Perisic, M. & Dopsaj, M. (2010). General indexes of crawl swimming velocity of junior water polo players at a match. *XIth International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 245-246, Oslo, Norway.
  14. Bratuša, Z. (2000). *Razvoj brzinskih sposobnosti dečaka mlađeg školskog uzrasta pod uticajem specifičnog vaterpolo treninga* (Magistarski rad). Beograd, Fakultet fizičke kulture.
  15. Donev, Y., & Aleksandrović, M.: History of rule changes in water-polo. *Sport Science* 1 2:16-2
  16. Dopsaj, M. (2010a). Pulling Force Characteristic of 10 s Maximal Tethered Eggbeater Kick in Elite Water Polo Players: A Pilot Study. *XI International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 69-71, Oslo, Norway.
  17. Dopsaj, M. (2010b). Models of Vertical Swimming Abilities in Elite Female Senior Water Polo Players: A Pilot Study. *XI International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 192-193, Oslo, Norway.
  18. Dopsaj, M., & Matkovic, I. (1999). The structure of technical and tactical activities of water polo players in the first Yugoslav league during the game. *VIII International Symposium on biomechanics and swimming*. Juvaskyla, Finland.
  19. Dopsaj, M., & Matković, I. (1994). Motoričke aktivnosti vaterpolista u toku igre. *Fizička kultura*, 48, 4:339-347.
  20. Dopsaj, M., Bratuša, Z. (2003). Matematički model za procenu generalne plivačke pripremljenosti vaterpolista mlađeg uzrasta od 12 do 14 godina. *Nova sportska praksa*, 1-2, 47-55.
  21. Dopsaj, M., Manojlovic, N., Bratusa, Z. & Okicic, I. (2003). The structure of swimming skills in water polo players at the first level of pre-selection. *Exercise & Society Journal of Sport Science*, 34, 76-8.
  22. Hraste, M., Bebić, M., & Rudić, R. (2013). Where is today's Water Polo Heading? An Analysis of the Stages of Development of the Game of Water Polo. *NAŠE MORE*, 60 (1-2), S17-22. Retrieved from: <https://hrcak.srce.hr/104451>
  23. Kolundija, D. Istorijat vaterpola u Somboru. <http://www.vkpolet.org.rs/istorija>
  24. Kretchmar, R. S., Dyreson, M., Liewellyn, P.M., & Gleaves, J. (2017). *History and Philosophy of Sport and Physical Activity*. Human Kinetics, Champaign.
  25. Lupo, C., Condello, G., & Tessitore, A. (2012). Notational Analysis of Elite Men's Water Polo Related to Specific Margins of Victory. *Journal of Sports Science & Medicine*, 11(3), 516-525.
  26. Mountjoy, M., Miller, J., Junge, A. (2018). Analysis of water polo injuries during 8904 player matches at FINA World Championships and Olympic games to make the sport safer. *Br J Sports Med* Epub ahead of print: doi:10.1136/bjsports-2018-099349
  27. Ozkol, Z., Dopsaj, M., Thanopoulos, V. & Bratusa, Z. (2010). Models for assessing general horizontal swimming abilities of junior water polo players according to playing positions. *XI International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 276-278, Oslo, Norway.
  28. Paunić, C. (2007). *Geneza i razvoj košarke*. Kovin: ŽKK Kovin.
  29. Perišić, M. & Bratuša, Z. (2009). Opšti pokazatelji obima plivanja kraul tehnikom vaterpolista juniorskog uzrasta na utakmici. *Zbornik radova naučne konferencije Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja*, str. 249-253. Beograd, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
  30. Pivotti, F. (2011). Supporting Coach Development Through Mentoring. In Navina, A. Ed: *Sports Coaching, A Reference Guide for Students, Coaches and Competitors*, pp375-386. The Crowood Press, Wiltshire.
  31. Радојевић, Ј. Грбовић, М., и Јевтић, Б. (2019). Академски студијски програми и школовање за професију спорт, занимање спортски тренер. *Физичка култура* 73(1), 89-105.
  32. Radovanovic, D., Okicic, T., & Ignjatovic, A. (2007). Physiological profile of elite women water polo players. *Acta Medica Medianae*, 46(4), 48-51.
  33. Smith, H.K. (1988). Applied Physiology of Water Polo. *Sports Med* 26, 317-334. <https://doi.org/10.2165/00007256-199826050-00003>.

Примљен: 15.08. 2020.
Прихваћен: 25.09. 2020.
Online објављен: 01.12. 2021.

THE DECADE OF SERBIAN WATER POLO

LA DÉCADA DE POLO ACUÁTICO SERBIO

Zoran Bratuša

Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia

Abstract

Water polo was originally developed in the British Isles. The colloquial term “aquatic football” was quickly adopted in many countries and their sport systems. With the adoption of the first rules (1929) the development of technique and tactics was intensified, and the philosophy of the game itself deepened. An important development factor was the founding and the work of the International Swimming Federation (FINA, 1908) and its water polo board (1929), as well as the affirmation through the Olympic Games program (Paris, 1900), European (Budapest 1926) and World Championships (Belgrade 1973). Water polo appeared in Serbia at the beginning of the last century, when the students from Sombor who studied in Budapest “transferred” the essence and the appeal of this game to Serbia. The students - the players of Sombor sports society won the first Kingdom of Yugoslavia National Championship in water polo held in Bled (1921). The primacy was quickly obtained by the teams from the sea coast, primarily the “WPC Jug” from Dubrovnik, and from the 1960s also the teams from the continental part of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, primarily Partizan and Mladost. The water polo organization played a significant role in the development of water polo in the SFRY and ensured the conditions for the development of “the Yugoslav school of water polo”. The successes of the national team and the clubs during the period of the SFRY, continue in today’s Serbia, Montenegro, Croatia. The national independence of the Republic of Serbia (2006) did not affect the national team’s results. The teams of the Serbian Water Polo Federation, from 2006 to 2016 have accomplished extraordinary sports results, and today, at the end of 2020, the Serbian senior national team is ranked first on the FINA’s list of national teams. This paper addresses the golden decade of Serbian water polo (2006-2016). It aims at analysing the factors considered to have influenced the development of the water polo game, primarily, the players - their talent and hard work, coaches, the efficient national organization, sports officials, science and scientific methods... all of them who together encourage the improvement and development of the water polo game through individual contribution - the Serbian players’ ethos.

Key words: WATERPOLO / DEVELOPMENT/ YUGOSLAVIA / SERBIA/

Extracto

La cuna del polo acuático son las islas británicas. El nombre coloquial „fútbol en el agua”, se acepta rápidamente en muchos países y en sus sistemas deportivos. Con la adopción de las primeras normas (el 1929) se produce un desarrollo más intenso de la técnica y la táctica, así como también la profundización de la filosofía del juego mismo. Un factor importante del desarrollo es la fundación de la Federación Internacional de Natación (FINA, el 1908) y de su comité de polo acuático (el 1929), como también la afirmación a través del programa de los juegos olímpicos (Paris, el 1900), los campeonatos europeos (Budapest el 1926) y mundiales (Belgrado 1973). En el territorio de Serbia el polo acuático apareció al principio del siglo pasado, cuando los estudiantes de Sombor que estudiaban en Budapest „trasladaron” el sentido y el placer de este juego a Serbia. Los estudiantes – jugadores de la Sociedad Deportiva de Sombor ganaron el primer campeonato estatal del Reino de Yugoslavia en polo acuático celebrado en Bled (1921). La primacía retomaron rápidamente los clubes de la parte litoral, ante todo Jug de Dubrovnik, y a partir de los años sesenta del siglo pasado también los clubs de la parte continental de la RSFY, ante todo Partizan y Mladost. Para el desarrollo del polo acuático en el territorio de la RSFY un papel importante jugó la organización de polo acuático que creó condiciones para el desarrollo de la „Escuela Yugoslava de Polo Acuático”. Los éxitos de la selección nacional y de los clubs, realizados durante la época de la RSFY, continuaron en actual Serbia, Montenegro, Croacia. La independencia estatal de la República de Serbia (2006) no influyó en la caída de resultados representativos. Los equipos de la Federación de Polo Acuático de Serbia, en el periodo del año 2006 al 2016 lograron éxitos deportivos excepcionales y actualmente, a finales del año 2020, la selección senior de Serbia es la mejor en la lista de las selecciones nacionales que lleva la FINA. El objeto del presente trabajo es la „Década de oro de polo acuático serbio” (2006-2016). El objetivo del trabajo es el análisis de los factores que se estima haber influido en el desarrollo del juego de polo acuático, ante todo los jugadores - su talento y trabajo, los entrenadores, la organización nacional eficiente, los funcionarios deportivos, la ciencia y el método científico... los que todos juntos, estimulan el perfeccionamiento y el desarrollo del juego de polo acuático a través de la contribución específica – el carácter distintivo de los jugadores de Serbia.

Palabras claves: POLO ACUÁTICO / DESARROLLO / YUGOSLAVIA / SERBIA

WATER POLO - DISCOVERING THE MEANING OF THE GAME

Water polo is a team sport of smart and intelligent outplaying in water. It is a sport where male and female players have unique swimming abilities and shooting skills, exceptional physical fitness, and developed coordination skills. Today's water polo is a game of high pace and tempo, however, at the same time, a static water polo prevails in the positional part of the game with numerous fouls, contacts, and "on the verge of incident" duels, with little diving and little tactical combinatorics during the attack phase (Hrastić, Bebić, Rudić, 2012). This paper of the Croatian authors followed the notational analysis of the results at the World Championship in Rome (2009), where the Serbian national team won the gold medal. They have concluded that the male matches are characterized by the divergence between tied and suspenseful matches...because of which the game of elite male water polo matches has to be analysed in regards to certain margins that led to victory, and not through victory and defeat. In that sense, the authors concluded that in those tied games, winning was based on a large number of ejections of the opposing team, while winning of the matches with unquestionable results was developed on the team's defensive game (Lupo, Condello, Tessitore, 2012).

Water polo is amongst the oldest sports games in the modern Olympic Games program (the demonstration match at the OG program in Paris, 1900). The first Olympic winner was Great Britain's National team. The first European Championship was held in 1926 in Budapest. The Hungarian national team won the Championship, as well as the First World Championship held in Belgrade (1973).

The history of water polo has taught us that its' cradle is Great Britain. It is recorded that the Glasgow Daily announced that "aquatic football" was being organized for the occasion of the swimming pool opening. Two teams of British sailors competed, and the match abounded in pushing, sinking, and "running aimlessly" after a football ball that was floating on the water. Although the competition looked more like a circus, this game is considered to be the beginning of water polo. "The aquatic football" had been accepted by many, thus the game became popular in many countries, and, thanks to the British sailors, on many continents, primarily in British colonies. The unclear rules during the initial development phase of the game were the biggest problem, which resulted in their different interpreting. Therefore, due to inconsistencies in the rules, from the very beginning, water polo was presented as a rough game, similar to rugby. The early versions of the game

allowed brutalities, wrestling, and holding an opponent under the water. The original rules and propositions dictated the size of the field, the dimensions of the ball and the goal, the number of players (goalkeeper and six players), as well as the rules limiting walking and midfield players using the floor of the pool to propel themselves (Donev, Aleksandrović, 2008). Although the rules of the game were the essence of advancement in water polo development, the misunderstandings of them, at the beginning of this sport's affirmation, as well as today, have not stopped. It is clear that this game, just as well as others, developed through the development of the rules, from the original ones, established by the Metropolitan swimmers association (1876) to the current rules, with the latest update in 2018. Regardless of when the rules were formulated and adopted, in every version of the game, the philosophy of wise and chivalrous competition existed, and it is still alive today.

The rules changed in order to improve the game or to keep up with technological advancements. However, in the beginning, as well as in modern water polo, there were periods when the rules hindered the game's development. It can be said that the real harmonization and direction of the rules towards the progress of the game itself began in 1929 when the technical board for water polo was formed at the World Swimming Federation (FINA). This board consisted of four Britons and four FINA members. The purpose of this board was to create a unique set of rules that makes the game more dynamic and gives better results (Donev, Aleksandrović, 2008). It could be summarized that all the changes in the rules, including the last ones from 2018, brought a change in the dynamics of the game, its acceleration, shortening of some time intervals, but also referee objectivity. In addition, the changes in the rules have achieved no less importance in the sports and medical protection of athletes, their health, and the extension of their sports careers. This is how Game Video Monitoring should be understood, as an objective way to, among other things, identify brutalities during or after a match (Mountjoy, Miller, Junge, 2018).

Changing the rules affected the dynamics of the game itself, but also all forms of competitive preparation, tactics, and strategy. Although the rules of the game have been significantly improved and chivalrously ennobled during a century of the game's development, nevertheless, from the very beginning this sport has constantly remained extremely "physiologically" demanding, even today. In the scientific review of the same, a lot of attention has been paid to the technical and strategic elements of the game. However, despite the potential to improve athletic performance and maintain athletes' health, few studies have been published

on physical and physiological requirements and adaptation to water polo training and competitions (Smith, 2012). However, studies have concluded that a high level of fitness is necessary for water polo, due to its association with superior technical and tactical efficiency and a smaller decline in physical or technical performance in the game (Botonis, Toubekis, Platanou, 2019). Through the historical development of water polo, Hrastić and associates (2012) identified five developmental stages and predicted the next, hypothetical stage in the development of the game, through the application of “new” rules based on encouraging the structure of the game in terms of achieving a balance between attack and defence in two basic game states, the position, and the transition. With the new philosophy, the game could clearly experience new dimensions of attractiveness and creativity (Hrastić et al, 2012).

In addition to the rules, an important factor in the development of this game and sport are competitions. The history of water polo competitions is filled with events through the program of the modern Olympic Games. The games, with their mission and vision of the development of sports, encouraged the water polo organization to change the game in the direction of its attractiveness but also its “television” appeal.

WATER POLO - A MODERN SPORT IN THE KINGDOM OF SERBIA

Water polo appeared in Serbia at the beginning of the last century, when the students from Sombor who studied in Budapest “transferred” the essence and the appeal of this game to Serbia. By adopting this game, the Sombor Sports Association became the Serbian and Yugoslav cradle of this game. As in similar situations around the world, the voluntary sports association affirmed the idea of changing society through modern sports and the mass culture of citizens. The mass culture in Bačka showed that Serbia is a part of the World and that in and in it society can develop through the sports scene, that is, through “intellectual drives that have produced the modern idea of state systems, economic relations, and human nature” (Kretchmar, Dyreson, Liewellyn, Gleaves, 2017).

Students - players of the Sombor Sports Association won the provincial championship of Hungary (1913), and at the First State Championship in water polo in the Kingdom of Yugoslavia in Bled (1921), they won first place and became the first state champions in water polo. The second state championship was held in 1922 in Belgrade. All participants were greeted by posters that read in large letters: “Unseen in Belgrade! Football in water played with hands!”

The Yugoslav water polo national team played its first official international match on August 27, 1927, and beat Poland 8-0. The next day, also within the All-Slavic Championship, they played a 2-2 draw with Czechoslovakia and won first place. (Colundia, 2020). The golden age of the “Jug” from Dubrovnik, which won fourteen titles of the state champion of the Kingdom of Yugoslavia, will remain in the club competition.

CONTINUITY OF WATER POLO DEVELOPMENT IN STATE DISCONTINUITY

Water Polo Federation - a Shining Example of Sports Organization

The development of water polo through the profession and policy of water polo federation, throughout all periods of SFRY, FRY, and the state union of Serbia and Montenegro (until 2006), as well as the state independent Republic of Serbia (since 2006), can today be discussed from the position of half a century legacy of building the “Yugoslav School of water polo”. The subject of this paper includes the facts from the sports organization of water polo that made this game the number one national sport, both during the federal periods of the former SFRY, and in Serbia, Montenegro, and Croatia today. The second field of analysis belongs to the course of international sports affirmation of the Yugoslav school of water polo, as a legacy of importance for the development of Serbian water polo, while the third space of analysis refers to the national structure and club water polo from 2006 until today. It can be concluded that the Yugoslav School of Water Polo was the cornerstone for the game’s development and the sport of water polo, according to which this analysis includes this school’s specifics. In other words, as with any school, athletes, programs, coaches, and outcomes were analysed. Special attention has been paid to mentoring as a model for educating coaches.

Water Polo Federation in Socialism - The Period of Foundations

It is difficult to remove sports from society, especially the social system in which it is organized. Following the end of the Second World War until the fall of the Berlin Wall and the dissolution of the USSR and SFRY, an intensive phase of the development of water polo and its associated organization took place. During the half a century of development in socialist Yugoslavia, the essence of the organization was the club infrastructure, noting the uneven territorial development or better said, the inaccessibility of this game and sport

in most of the continental SFRY. Immediately after the Second World War, in a socialist society, as well as during the Kingdom of Yugoslavia, clubs from the sea (Jadran and Mornar from Split and Jug from Dubrovnik) had the upper hand in club organization. Thanks to the conditions for training and competition in the warm sea, the coastal inhabitants have adopted the meaning of the game and the way of training to the peculiarities of the Dinaric-Mediterranean type, its mentality, or in a word ethos filled with habits, skills, behaviour but also a talent for play and outplaying based on adaptation, improvisation learning and practicing, but also on the “unpredictability of our players, their cunning, twists, risk, collectivism and individualism together” (Paunić, 2007). When the conditions for the development of water polo in certain continental parts of the country were created, the movement of players towards university, economic, political centres took place, primarily towards Belgrade and Zagreb. A large number of players from coastal teams moved to the continental part of the country. Thus, students Orlić, Arsić, Trumbić, Čukvas, Belamarić, Rudić, Marović, Dabović, Radan, Perišić, Depolo, and others found themselves in this great water polo migration from the sea coast (<http://www.yugopapir.com/2014/07/istorijat-vaterpola-kako-se-domaci.html>) future bearers of the player and professional philosophy of water polo. Very soon, Partizan from Belgrade and Mladost from Zagreb took over the role of leading clubs and became the leaders of water polo development. The epilogue is known, in the period from 1962 to 1979, i.e. for 18 consecutive years, Partizan and Mladost took turns over the first place in the state championship, with Partizan winning 14 (from 1972 to 1979, 8 in a row), and Mladost 4 championship titles. The dominance of the teams of these two clubs spread to the continent, thus Partizan won 6 titles and Mladost 4 titles (a total of 10 titles) of the European club champion. The good national and international results of the two “continental” teams and the danger of constant migration of players and coaches, encouraged clubs from the sea to plan in terms of their own sustainability, which, in a way, established rivalry between the coast as a source of good players, coaches, ideas and innovations, and the users of those talents, i.e. clubs from university and economic centres. By learning, designing, planning, in a word, guided by the principles of sustainability of the sports organization, continental clubs also start their own water polo schools. The starting point of their development was the transfer of programs and philosophies of coastal schools, by which a special meaning - the ethos of seafarers’ game “swam” in the continental part, both in the program, training, and in the part of professional work. The example of

VK Partizan speaks best in support of this multifaceted influence of coastal sensibility. At the beginning of the sixties, Vlaho Bata Orlić, a medical student, came to Partizan as a player and a coach. Partizan, then a member of the Second Federal League, won first place and became a member of the First National League. In the first season of the First League (1962/63), Partizan, under the coaching leadership of Orlić, won first place, and the following season (1963/64) the first European Champions Cup. The appearance of a coach and an organizer, such as Vlaho-Bata Orlić had been, was not only important for the water polo club Partizan, but also for water polo in the former Yugoslavia, and therefore in Serbia. Creating a collective such as the water polo club Partizan established the foundations for the progress of water polo and a more efficient territorial representation of the water polo organization. With the opening of the Sports and Recreation Centre Banjica (1973), conditions were created for the organization of a school that soon became, according to many, the best water polo school not only in Serbia and Yugoslavia but also in Europe and the world. With the school of water polo, planning the athletes’ development, water polo team Partizan became a source of internationally recognized talents (Andrić, Milanović, Šoštar, Vasović, Savić, Ikodinović, Šapić Ćirić, Gocić, Nikić, Filipović, Mitrović, Jakšić ...). In addition to the conditions that the players and coaches had for training, the organization of the club, from the management to the training process and monitoring the players from their earliest age to their senior days, made Partizan become the driving force of Yugoslav and Serbian water polo. During that period, the entire water polo organization advanced, since the construction of the pool ensured the conditions for organizing competitions throughout the entire year. Intentionally or not, the construction of swimming pools of appropriate dimensions in larger hotels on the sea (Solaris near Šibenik, Amfora in Hvar, Kupari near Dubrovnik, Kantrida in Rijeka) enabled teams that geographically gravitated to these pools to train and organize competitions, i.e. for national selections to prepare in facilities with a complete sports service, including quality sparring and learning through training with their equal and-or better. Water polo began to organize competitions throughout the year (season 1972/73, the First National Championship that started in the fall and ended in the spring), players trained in a more organized manner, training methods became better, and clubs from the sea became more competitive in competitions. A value was acquired that included leadership, planning, training methodology, a base of young players backed by talented coaches, a dedicated local community, and the support of social enterprises.

Although the optimal conditions for training and competition had to be waited for, still, the water polo organization managed to recognize the originality of the Yugoslav area, shaped it within the special meaning of the game, and affirmed it as competitive on the international competition scene, i.e. already at the Olympic Games in Helsinki, the Yugoslav national team played in the final and won a silver medal. After the Olympic debut, in the following periods of the Yugoslav, and then the national teams of the FR Yugoslavia and DZ, Serbia and Montenegro won medals at the Olympic Games (1952, 1956, 1960, 1968, 1980, 1984, 1988, 2000, 2004), the world (1973), 1978, 1986, 1991, 1998, 2001, 2003, 2005), and continental championships (1950, 1954, 1958, 1962, 1966, 1974, 1977, 1985, 1987, 1989, 1991, 1999, 2001, 2003).

The talent of the players and coaches, as well as the efficient organization, were enough for the national team to always be at the top in major competitions. Naturally, as in every sport, there were occasional falls in water polo as well, from which the organization learned and came out stronger. The first among the greatest sporting successes, water polo players achieved in 1968 at the Olympic Games in Mexico. The gold medal is the result of a great generation of players from two "mainland" clubs. Sandić, Janković, Marović, Perišić and Dabović from Partizan, goalkeepers Šimenc and Hebl, Bonačić, Trumbić and Lopatni and Poljak from Mladost. The coaching duo were Vlaho Orlić and Aleksandar Sajfert. After these Games, it was expected that the path to success was a lesson learned, especially since the clubs Partizan and Mladost were almost unbeatable in Europe. However, the result of the national team was missing in the next two Olympic cycles (two fifth places in Munich and Montreal). The cessation of participation in the finals of Olympic tournaments is connected with the appearance of a new generation of players who, along with several more experienced players (Rudić, Belamarić ...) and a new coach, Trifun Miro Ćirković from Kotor, won the silver medal at the Olympics in Moscow (1980). The new coach with new energy had a large selection of younger players who matured in clubs that developed during the seventies and came closer to Partizan and Mladost in terms of quality. The distribution of quality by clubs created a competition that led to a national league of 12 teams. In other words, the development of the water polo organization enabled the coach to choose and form a team that indicated a potential for future competitions.

Since its Olympic debut in Helsinki, the water polo organization seems to be secretly striving for an Olympic string of titles. On that path and with the idea of

stringing together titles, in 1983, Ratko Rudić took over the national team as a head coach. A great player, winner of several European club titles in the Partizan cap, a silver Olympic medalist in Moscow, a player with a lot of bad luck and injuries before major competitions, and a player accused of doping at the World Cup in Kali (1985), in a process that has never been officially proven. Rudić replaced his career of a player with one of a coach, in the next thirty years went on to win, first with the Yugoslav national team (two Olympic gold medals - Los Angeles and Seoul and one world gold medal - Madrid, 1986), and later with other national teams with which he worked, everything that can be won. After the Olympics in Seoul the string of gold medals was continued by Nikola Stamenić from Belgrade as a national team head coach, winning a gold medal at the World Championships in Perth and, for the first time, a gold medal at the European Championships in Athens with the Yugoslav national team in the same year (1991).

During the periods of respite of successes at the Olympics, a real "harvest of medals" took place at the world and continental championships. The first gold medal at the World Championships was won in Madrid (1986) and confirmed in Perth (1991), while the first gold medal at the Continental Championships was won in Athens (1991). Although the Yugoslav national team won ten medals before Athens, the brightest one was awaited for a long time, forty-one years. It is a measure of the quality and value of water polo in Serbia and Montenegro because for the first time there were no players from Croatia in the national team, who left the national team at the request of their national leadership. The memory of the famous sports journalist of "Politika", Ivan Cvetković, will remain documented. "In 1991, the European Championship in Athens was awaited for, but two weeks before the championship, the Croats carried out the secession both on land and in the pool. They left the national team. Half of the players left. Šimenc, Bukić, Bezmalinović were important, and the philosopher Stamenić said, without any concern: "I don't understand why the panic. We'll be the European champions!" How, when Yugoslavia was left with half a team? What did Stamenić know that kept him afloat? And why was he so self-confident, and it was well known that he was not a prophet? What is the secret of water polo that turns Serbs and Montenegrins (author's addition) into eternal champions? How has water polo become a sublimation of everything that Serbs and Montenegrins (author's addition) like to think about themselves and claim to be? And that then, they were: brave, persistent, moral, and honest. And the best in the world? In fact, Stamenić knew the key formula. Croatian Šimenc played, but he

had an equally good replacement, the great Gočanin. Šimenc had the advantage because he was only a percentage or two better players, but that is a small difference that only Stamenić and Rudić could recognize at the time. That is why Stamenić was so calm. He knew that water polo is a perpetuum mobile, a Serbian and Montenegrin (author's addition) magical machine of ultimate creation and endless movement towards victory, that is regenerated by itself.

Water polo organization in the time of social and sports challenges (1991-2006)

Players of Serbian and Montenegrin clubs who were members of the national team in the period from the Olympics in Helsinki to the breakup of the SFR of Yugoslavia (1991), or until the state independence of the Republic of Serbia and the Republic of Montenegro (2006) made a great contribution to winning medals at major competitions (Olympic Games, World Championships, European Championships, World Cup). After the great success in Athens, the disintegration of the SFRY took place, but also a new challenge for the water polo organization of the imposed sports sanctions of the United Nations against the sports of the FR of Yugoslavia. Water polo players, as well as other national teams, did not participate in the program of international competitions for the next three years. During that period, a large number of competing players sought engagements in foreign clubs, which, due to circumstances, created space for young players who trained in the country. During the period of sanctions, new generations of players have matured, so it can be said that the water polo federation, especially its clubs, did a lot to recognize the distinctive growth of new players and "win" and improve training methods that would lead to top water polo players without an international program. This was not written about, maybe it was not even thought about, but it was obviously a challenge and innovation that ensured the preservation of the competitiveness of Serbian and Montenegrin water polo, through training and without competition in the international program. After the lifting of sports sanctions, the first major competition was the Atlanta Olympics (1996). Unfortunately, due to problems, primarily in the water polo federation itself, the selection of FR Yugoslavia won the 8th place, which is the weakest placement at the Olympic Games ever. To improve the situation, the water polo federation reappoints Nikola Stamenić as the head coach, who rejuvenates the team and wins the first silver medal at the European Championship in Seville (1997). Two years later, he won the 7th place in Florence, so the head coach position was given

to Nenad Manojlović, who gathered the best players from domestic and foreign clubs and won medals at the Olympics in Sydney (2000) and Athens (2004). These, as well as the medals at the next world and continental championships, speak to the continuity of the quality training process, as the strength of the water polo federation that has established its mission on knowledge, sports, personal and organizational values.

WATER POLO - THE ORGANISATION OF THE INTELLIGENT AND THE PRAISEWORTHY

Due to the influence of prominent sports workers in international water polo organizations, above all, Ante Lambaša, a long-time member of the FINA Board of Directors and its President from 1980 to 1984, as well as the President of the European Swimming Federation (LEN) from 1982 to 1986 (he was the only president of both organizations at the same time and their lifetime honorary member), as well as Miša Radan, a member of the Technical Commission of the FINA Water Polo Committee, Belgrade was entrusted with organizing the First World Championship in swimming, water polo, diving, and artistic swimming.

The development of a water polo coach is a process that takes several years, which for most coaches begins during their career as a player. Analyses of national water polo systems in Serbia, Montenegro, Croatia, Hungary, Italy, Russia ... indicate that former water polo players are at the head of national teams, as well as at the head of numerous clubs competing at the national and international level. These coaches acquired knowledge, skills, attitudes about the training and competition process in water polo through their previous sports careers, but also through training (continuation of non-formal education through courses, seminars ...) and schooling (formal education at educational institutions). What these national water polo systems have in common is mentoring as a way to spread knowledge and encourage coaching efficiency. Mentoring contains the principles of good practice and it is a method that supports the work of coaches with water polo players of all levels of competitive results and ages. "Not all water polo coaches can be top experts, but any coach can improve their knowledge and skills and thus become a better coach." In the above-mentioned systems, training and competitions are places for learning, but water polo coaches also learn through the organization of various seminars, workshops, technical camps, published professional material, and today also through the organization of websites and building

a coaching network. Mentors help in the very complex process of coach transition during their development of several years (Table 1). In other words, the basis of mentoring is situational and problem-based learning which, as science confirms, creates the highest level of knowledge and builds preconditions for their application in practice (Radojević, Grbović, Jevtić, 2019). In the former Yugoslavia, mentoring was nurtured both at the level of the national system and at the regional level. Vlaho Bata Orlić was the main mentor. Vladimir Pavlović Paja also achieved no less influence and importance, as a fitness coach he introduced innovations in the swimming preparations of the players.

The International Swimming Hall of Fame and Museum (ISHOF), founded in 1962, recognizes athletes and sports workers from 39 countries who are credited with the development and affirmation of aquatic sports. Among them are players from Croatia and Serbia. On this list Serbia is represented by Igor Milanović as the best center of all time, Mirko Sandić for his success at the Games in Tokyo (1964), Mexico City (1968); Aleksandar Šoštar for two Olympic gold medals in a row (1984, 1988)...

WATER POLO IN THE FIRST DECADE OF SERBIAN INDEPENDENCE

A large number of medals at all international competitions indicates that water polo is the most successful competitive sport in the Republic of Serbia. Although there are problems, both with a small number of clubs and in the organization of national competitions, the national senior team continues to string medals on

its gold chain and its image of the most successful selection in the FINA ranking (for the period 2016-2020). Three medals were won at the Olympic Games, one gold (2016) and two bronze (2008, 2012). Three medals were won at the world championships, two gold (2009, 2015) and one silver (2011), as well as the placement in the fourth (2007) and seventh place (2013), respectively. Participation in the European championships was exceptional, with almost perfect results. Four gold medals (2006, 2012, 2014, 2016), one silver (2008), and one bronze medal (2010) were won at six championships. The World League is the most recent competition established as the successor to the World Cup. In the period from 2006 to 2016, 11 final tournaments were held. The Serbian team participated in 10, where they won 9 first and one-third place. This competition has a particularly important place in the pre-Olympic year as a qualifying and/or control competition. It is also a competition in which young players have tested and affirmed themselves.

In total, in the period from 2006 to 2016, the Serbian national team participated in 24 competitions and won 16 gold medals, 2 silver medals, 4 bronze medals, and won one fourth place and one seventh place. This quantity of medals puts water polo sport in the first place in terms of success in Serbia, i.e. in the leading place in the FINA ranking for the period 2016-2020.

In order to achieve the aforementioned results, a systematic work of many years was necessary both within clubs and the national team. Water polo club Partizan was an example of organizing a club and creating conditions for training. On the other hand, the organization of training and the program of preparations

Table 1 Coach development through mentoring (updated according to Pivotta, 2011)

Coach development levels through mentoring	Role of the mentor
Initiation phase , the beginning of shaping a young coach through the analysis of training and competition activities for a given age and level of competition. Work in relation to standards in working with athletes. This is the phase of accepting and applying examples of best practice in gaining personal experience and respecting standards and guidelines related to the safety and security of an athlete, growth, and development, psycho-social well-being of the sport...	Provides examples of the optimal model, makes analyses of the coaches' work, encourages conversation with examples of personal and good practice. The mentor deals with observation, analyses and draws conclusions about the activity of the trainer, directs him towards the sources of non-formal and informal education...
Competent phase , within which the coach increasingly uses the experience gained through previous coaching practice and working with a mentor, but also the knowledge gained through forms of non-formal and informal education...	Supports examples of personal and good practice in training and competition activities of the coach. The mentor directs the coach towards expanding knowledge, but also the analysis of experience on the basis of reflection on what has been done...
Reflective phase during which the coach relies heavily on the reflection of personal experience gained through previous coaching activity and work with a mentor, a continuation of non-formal and informal education...	The mentor encourages the coach to be objective in self-reflection as well as encouraging new coaching curiosity...
Autonomy phase during which the coach independently shapes his further development creates the contents of non-formal and informal education...	The mentor becomes a partner, they cooperate and stimulate each other towards further development...

in the national team relied, primarily, on the effects of training both in WPC Partizan and increasingly in foreign clubs where the largest number of national team members trains and competes. Through this, let's name it a hybrid model, the conditions have been created for superior mastery in outplaying in the water. Young players, the product of a long-term training process in WPC Partizan, above all Filipović, Gocić, Nikić, Pjetlović, and Prlainović have been irreplaceable members of the national team since 2006. Savić, Ikodinović, Vujašinović, Ćirić, and Udovičić, in symbiosis with the younger generation, were the bearers of the game in the 2005-2008 Olympic cycle. In the 2009-2012 cycle, at the London Olympics, Vanja Udovičić led a team of experienced young players that won a bronze medal. At the Rio Olympics (2016), the team led by Filipović rounded off the golden string with an Olympic gold medal. This golden string carries gold medals from the World Championships in Kazan (2015), the European Championships in Antwerp (2016), and the World League in Huizhou (2016). The golden string of results was not created by accident. During their career, the Serbian national players played for the best domestic or foreign teams, which were led by quality coaches through training and competition. However, the fact to remember is that almost all players in some period of their career trained and played in WPC Partizan, where they went through the system of the practice of proven training. The practice that dictated that all potential national team members have to be in joint preparations, at least two months before a competition, also affected the development of each individual, especially younger players who, motivated to become standard members of the first national team, participated in preparations and got accustomed to the system. People most responsible for the results of the Serbian water polo are well-known internationals, led by the national team head coaches, Dejan Udovičić (2006-2012) and Dejan Savić (since 2012). Both coaches are WPC Partizan players. What is interesting is that in the period from 2006 to 2016, a total of 25 players passed through the national team, that is 4 goalkeepers and 21 field players. The biggest generational change was made after the Olympics in Beijing when as many as 6 players ceased playing for the national team (goalkeeper Šefik, Vujašinović, Savić, Ćirić, Šapić, and Peković). Such a radical generational change was an incentive for young players to prove and affirm their talent through a national selection.

Everything achieved between 2006 and 2016, is primarily the result of systematic work in water polo from the earliest age - water polo school, to the senior category. Most of the players originated from the Partizan

water polo school, but there are players from Novi Sad and other Serbian clubs. It has already been mentioned that the largest number of players spent a part of their career in the Partizan senior team. Many years of playing together practically turned the national team into a team that everyone was happy to come to after a long and hard club season. The biggest problem was and still is the control of endurance and training programs during the shift from the international clubs to the national team activities. This, perhaps the most complex process of the endurance shift, has been entrusted to Vladimir Pavlović, a long-term fitness-swimming coach in Partizan and the national team. One of the important factors that influenced the achievement of top results in the mentioned ten-year period, in addition to the undeniable talent and top skills of the players, is also the top physical preparation. The fact that in big competitions the team mostly played in the same line-up, and that the changes in the team, if there were any, were not conditioned by injuries, but by the coach's desire to try some younger players and some new tactical-strategic ideas, properly affirms the top sports preparation and overall performance for each competition. The fact is that superior physical and swimming fitness is the best injury prevention (Mountjoy et al, 2018).

The phenomenon of the national team's duration is a consequence of numerous thoughtful actions and experiences of the whole system. The motive of national recognition and awards established by the Republic of Serbia for medals at the Olympic Games, world and continental championships should not be neglected. The players who won medals in the period beginning in 2006 are, primarily, confident and highly motivated for sports... with a clear goal to achieve most in every competition.

WATER POLO IN DOMESTIC AND FOREIGN PERIODICALS

The desire to explore the being that is water polo and the meaning of the game itself has conditioned, in addition to creating better training conditions and improving coaches and training aids, the change in training methodology and introduced new training technology in all training and competitive categories. Levels of training methodology were reached filled with professional answers, how and how much training is taking place. Recovery, prophylaxis, and overall care for the health of athletes (physical, affective, social ...) occupy a high place in the agenda of water polo coaches and water polo federation. The imperative of training perfection is a player who is adequately prepared - rested for each subsequent training. The answers to these,

as well as other important questions for the water polo game development, were provided by national and international researchers, following, most often, different spaces of training work and different positions of players' competitive activities. The characteristic of the research approach, for which it can be said to have a holistic approach, is the phenomenon of maintaining a top sports result of players who, chronologically, are getting older (Dopsaj, Matković, 1994; Dopsaj, Matković, 1999; Bratusa, Matković, Dopsaj, 2003; ...) up to the phenomenon of building assumptions for the affirmation of the talents of the upcoming age categories (Bratuša, Dopsaj, Peranović, 2006; Bratuša, Dopsaj 2010, 2012a, 2012, b; Bratuša, Dopsaj, Milenković, 2014...). In other words, water polo training that leads to top results has become a complex process that takes several years of planning. The knowledge gained by the researchers following the activities of the players was put into a function of the game itself, the position in the team (Dopsaj, Bratuša, 2006), biomotor development of young people, and the specifics of swimming and outplaying in a horizontal and vertical position (Bratuša, 2000, 2002; Bratuša, Dopsaj, Stirn, Peranović, 2008; Bratuša, Perišić, Dopsaj, 2010). A large number of studies was based on monitoring the activities of age categories, as a base within which it was necessary to teach players general and water polo specific skills, develop their abilities, convey the meaning of the game and outplays ..., which, as preconditions for development, meet the programs agenda for the development and affirmation of personal talent in the role of building a player and his placement in a top team.

Tracking players in training is not a simple learning process. The aquatic environment is difficult for reliable measurements. Accordingly, it was necessary to design measurement flows with data that are valid, reliable, objective. The research was moving in different directions. A number of researchers have dealt with the morphological characteristics of players (Aleksandrović, Radovanović, Okčić, Madić, 2005) and/or their interpretation within a function of a specific motor task in water (Dopsaj, 2010a and b). Some analysed the structure of the game, which required a certain methodology of observation and analysis, while a number of them dealt with the players' skills and abilities in the horizontal and vertical position in the water. This type of research required special preconditions, so the measuring equipment and tests were standardized to measure the abilities and skills of players in the water during specific water polo movements.

Over time, as the game became more dynamic, researchers increasingly monitored the structure of the

game (Dopsaj & Matković, 1999) and horizontal physical fitness (Matković, 1998; Bratuša, 2002; Bratusa, Dopsaj, 2006; Aleksandrović et al., 2007; Bratusa et al, 2003; Perišić, Bratusa, 2009; Bratusa et al, 2010; Bratusa, Dopsaj, 2010; Dopsaj 2010; Ozkol et al, 2010). The analysis of the game's structure showed that the vertical position is the dominant one during the competition (Dopsaj, Matković, 1994), according to that fact, extensive research is being done on the abilities and skills that ensure player's stability, mobility, and efficiency, i.e. the ability to initiate and perform numerous movements and actions such as jumps, shots, etc., from that position. In general, over time, with the development process of the game and its dynamics, more and more attention is devoted, above all, to the technique of working the legs in a vertical position that enables the performance of the mentioned actions (Bratuša, 2015).

CONCLUSION

Water polo in Serbia has a tradition of over 110 years. The level of competitive results that the water polo organization achieved through the Yugoslav society, and especially during the independent Republic of Serbia, is the result of a well-reflected practice which, as such, is shaped, organized, and strategically realized through the national water polo school.

The personification of the wise and, above all, good practice of the water polo sport and game, is the Partizan Water Polo Club. With the arrival of Vlaho Bata Orlić to Partizan, in two years the club went from a champion of the Second National league to a national and first winner of the European Champion Cup. The organization of the club in all segments enabled the achievement of top results, and the construction of Sports and Recreation Centre Banjica, which was the home of WPC Partizan, conditions were created for organizing work from the youngest senior categories with special emphasis on shaping national team players and outstanding individuals who won numerous Olympic, world and European titles, but who, above all, as good people and successful individuals were and still are the nation's pride and source of motivation for achievement to citizens.

During the range of 67 years, from 1952, when the first medal was won, until 2019, the senior national teams of the Water Polo Federation won 60 medals at the most significant international water polo tournaments, 29 of which were gold, 17 silver, and 14 bronze medals. From 2006 to 2016, 22 medals were won, 16 of which were gold.

The results do not come by themselves, they are the sum of many factors. Shaping an athlete is a patient, thought-out, and systematic process that takes several years.

The knowledge system describes the water polo federation that nurtures water polo and leads players, coaches, and sports officials to success in the country and abroad.

A big question that remains is how it is possible to maintain the state of the achieved results. It is not a simple answer, it can be found in every element of the structure of the water polo federation, from the players, their families, the educational and the sports system itself, peers, coaches, teammates... In order to maintain the results, a strong national championship is necessary, a competitive high-quality competition through which young players and young coaches can be affirmed.

Talent is born but, above all, it is created and affirmed through the national model of water polo. Coaching is one of the oldest professions for which talented individuals are being educated and trained today. New times require creative and educated experts in the environment of athletes, in the club, national organization, but also international sports organizations that shape and direct the development of water polo as a sport!

The scientific method applied in the study of water polo has an orientation towards the biomotor capacity of players and the professional potential of coaches and organizations in order to turn it into cognitive, methodological, and competitive value. The research results so far are an added value and confirmation of the academic being of this sport. However, the sport of water polo, as a specific expression of the player and a method of learning and training in Serbia, is a characteristic of the ethos that requires cognitive steps for the purpose of its scientific and cultural affirmation.

REFERENCES

1. Aleksandrović, M., Radovanović, D., Okčić, T., & Madić, D. (2005). Morphological space structure of 12-year-old water polo players and non-sportsmen. In: D. Milanović & F. Prot (Eds.), *4th International Scientific Conference on Kinesiology "Science and Profession – Challenge for the Future"*. (pp. 710-712), Zagreb, Faculty of Kinesiology.
2. Aleksandrović, M., Georgiev, G., Okčić, T., Madić, D., & Malezanov, N. (2007). Basic motor skills structure in 12-year-old water polo players and non-sportsmen. *Serbian Journal of Sports Sciences*, 1 (3), 79-88.
3. Botonis PG, Toubekis AG, Platanou TI. (2019). Physiological and Tactical On-court Demands of Water Polo. *J Strength Cond Res*. 33(11):3188-3199. doi: 10.1519/JSC.0000000000002680.
4. Bratusa Z, Dopsaj M, & Peranovic T. (2006). Structure of general and specific swimming abilities in junior top water polo players. *Revista Portuguesa de Ciencias do Desporto (Portuguese Journal of Sport Sciences)*, 6 Supl 2, 290-291.
5. Bratusa Z, Dopsaj M, Stirn I & Peranovič T. (2008). Modification of motor stereotype in various modalities of crawl swimming technique in elite junior water polo players in Slovenia. *4th International Symposium Youth Sport 2008*, pp 62, Ljubljana, Slovenija.
6. Bratusa Z, & Dopsaj M. (2006). Difference between general and specific swimming abilities of junior top water polo players based on their position within the team. *Revista Portuguesa de Ciencias do Desporto (Portuguese Journal of Sport Sciences)*, 6 Supl 2, 292-294.
7. Bratusa Z., Dopsaj M, & Milenkovic, Z. (2014). Multidimensional connection between dry-land and in-water physical fitness in water polo players aged up to 14 years. *XIIIth International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 287-291, Australian Institute of Sport, Canberra, Australia
8. Bratusa Z., Dopsaj M. (2010). The change of specific motor index indicators in young water polo players after the preparatory period. *Proceedings of the 5th International Symposium Youth Sport 2010*, pp 161-164, Ljubljana, Slovenija.
9. Bratusa Z., Dopsaj M. (2012a). Relation Between Breast Stroke Legs Kick Tethered Force Characteristics And On-Water Vertical Jump In Elite Junior Water Polo Players. *6th Conference for Youth Sport*, pp 92, Bled, Slovenija.
10. Bratusa Z., & Dopsaj M. (2012b). Reliability Of Maximal Vertical High Jump From the Water Test at Junior Water Polo Player. *6th Conference for Youth Sport*, pp 93, Bled, Slovenija.
11. Bratusa, Z. (2002). The evaluation possibility of specific speed preparation in the water of the age group water polo player. *Godišnjak 11*: 172-182.
12. Bratusa, Z., Matkovic, I., & Dopsaj, M. (2003). Model characteristics of water polo players movements in the vertical position during the competition, Biomechanics and Medicine in Swimming 9. In Jean-Claude Chatard (Ed), *Department of Biology and sports medicine*, pp. 481-486, Saint-Etienne, University of Saint-Etienne, Publications de L'Universite de Saint-Etienne, France.

13. Bratusa, Z., Perisic, M. & Dopsaj, M. (2010). General indexes of crawl swimming velocity of junior water polo players at a match. *XIth International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 245-246, Oslo, Norway.
14. Bratuša, Z. (2000). *Razvoj brzinskih sposobnosti dečaka mlađeg školskog uzrasta pod uticajem specifičnog vaterpolo treninga* (Magistarski rad) [Development of speed abilities of boys of younger school age under the influence of specific water polo training. Master's thesis. In Serbian]. Beograd, Fakultet fizičke kulture.
15. Donev, Y., & Aleksandrović, M.:History of rule changes in water-polo. *Sport Science* 1 2:16-2
16. Dopsaj, M. (2010a). Pulling Force Characteristic of 10 s Maximal Tethered Eggbeater Kick in Elite Water Polo Players: A Pilot Study. *XI International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 69-71, Oslo, Norway.
17. Dopsaj, M. (2010b). Models of Vertical Swimming Abilities in Elite Female Senior Water Polo Players: A Pilot Study. *XI International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 192-193, Oslo, Norway.
18. Dopsaj, M., & Matkovic, I. (1999). The structure of technical and tactical activities of water polo players in the first Yugoslav league during the game. *VIII International Symposium on biomechanics and swimming*. Juvaskyla, Finland.
19. Dopsaj, M., & Matković, I. (1994). Motoričke aktivnosti vaterpolista u toku igre. [Motoric activities of water polo players during the game]. *Fizička kultura*, 48, 4:339-347.
20. Dopsaj, M., Bratuša, Z. (2003). Matematički model za procenu generalne plivačke pripremljenosti vaterpolista mlađeg uzrasta od 12 do 14 godina. [Mathematical model for estimating the general swimming readiness of young water polo players aged 12 to 14. In Serbian]. *Nova sportska praksa*, 1-2, 47-55.
21. Dopsaj, M., Manojlovic, N., Bratusa, Z. & Okicic, I. (2003). The structure of swimming skills in water polo players at the first level of pre-selection. *Exercise & Society Journal of Sport Science*, 34, 76-8.
22. Hraste, M., Bebić, M., & Rudić, R. (2013). Where is today's Water Polo Heading? An Analysis of the Stages of Development of the Game of Water Polo. *NAŠE MORE*, 60 (1-2), S17-22. Retrieved from: <https://hrcak.srce.hr/104451>
23. Kolundija, D. Istorijat vaterpola u Somboru [History of water polo in Sombor. In Serbian]. <http://www.vkpolet.org.rs/istorija>
24. Kretchmar, R. S., Dyreson, M., Liewellyn, P.M., & Gleaves, J. (2017). *History and Phylosophy of Sport and Physical Activity*. Human Kinetics, Champaign.
25. Lupo, C., Condello, G., & Tessitore, A. (2012). Notational Analysis of Elite Men's Water Polo Related to Specific Margins of Victory. *Journal of Sports Science & Medicine*, 11(3), 516-525.
26. Mountjoy, M., Miller, J., Junge, A. (2018). Analysis of water polo injuries during 8904 player matches at FINA World Championships and Olympic games to make the sport safer. *Br J Sports Med* Epub ahead of print: doi:10.1136/bjsports-2018-099349
27. Ozkol, Z., Dopsaj, M., Thanopoulos, V. & Bratusa, Z. (2010). Models for assessing general horizontal swimming abilities of junior water polo players according to playing positions. *XI International Symposium of Biomechanics and Medicine in Swimming*, pp 276-278, Oslo, Norway.
28. Paunić, C. (2007). *Geneza i razvoj košarke*. [Genesis and development of basketball. In Serbian]. Kolin: ŽKK Kolin.
29. Perišić, M. & Bratuša, Z. (2009). Opšti pokazatelji obima plivanja kraul tehnikom vaterpolista juniorskog uzrasta na utakmici. [General indicators of the extent of swimming by the crawl technique of junior water polo players at the competition. In Serbian]. *Zbornik radova naučne konferencije Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja*, str. 249-253. Beograd, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
30. Pivotti, F. (2011). Supporting Coach Development Through Mentoring. In Navina, A. Ed: *Sports Coaching, A Reference Guide for Students, Coaches and Competitors*, pp375-386. The Crowood Press, Wiltshire.
31. Radojević, J., Grbović, M., Jevtić, B. (2019). Academic study programs and training for the profession of sports, the profession of sports coach. *Physical Culture* 73 (1): 89-105.
32. Radovanovic, D., Okicic, T., & Ignjatovic, A. (2007). Physiological profile of elite women water polo players. *Acta Medica Medianae*, 46(4), 48-51.
33. Smith, H.K. (1988). Applied Physiology of Water Polo. *Sports Med* 26, 317-334. <https://doi.org/10.2165/00007256-199826050-00003>

Submitted: 15.08.2020.

Accepted: 25.09. 2020.

Published Online First: 01.12.2021.